

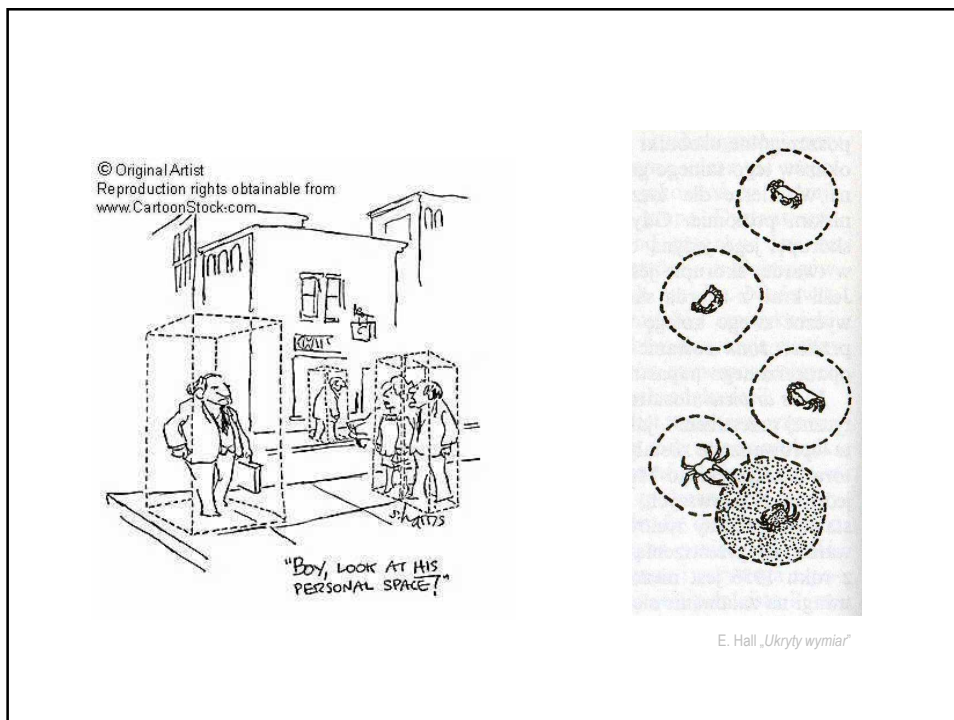
percepcja przestrzeni 10

społeczne uwarunkowania percepcji

Katedra Projektowania Środowiskowego
dr Anna Awtuch

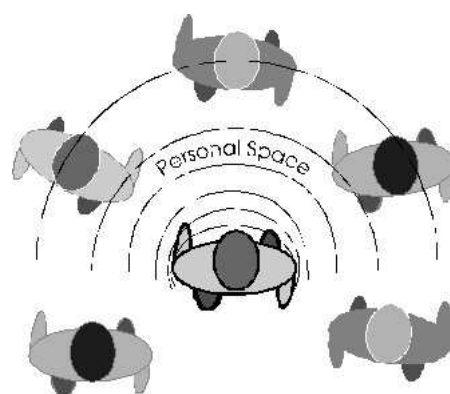
Przestrzeń osobista

- Robert Sommer: Przestrzeń osobista = obszar otaczający jednostkę, o nieprzekraczalnych dla innych granicach
- Przestrzeń osobista - pęcherzyk powietrza wokół nas o zmiennej objętości
- Edward Hall: proksemika - dziedzina antropologii kulturowej badająca „język przestrzeni osobistej” - komunikacja przy pomocy manipulowania dystansem fizycznym

przestrzeń osobista - funkcje

- Ochrona przed nadmierną stymulacją lub nadmiernym pobudzeniem
- Ochrona przed utratą swobody działania
- Funkcja komunikacyjna – spontanicznie przyjmowany dystans fizyczny >> komunikat niewerbalny

Proximity of individuals
reduces walking speed

zachowania zwierząt (dystanse)

dystans ucieczki - osobniki różnych gatunków

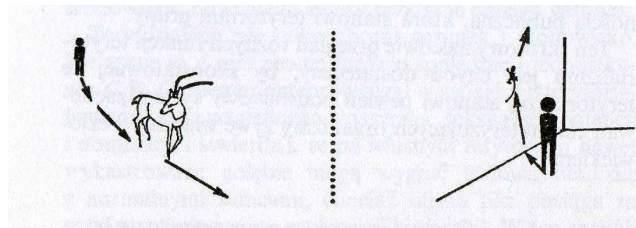
antylopa – 450 m

jaszczurka murowa – ok. 2m

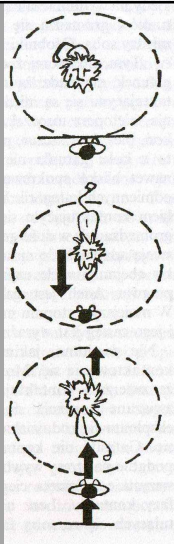
Regulowanie dystansu

Dystans ucieczki
Dystans krytyczny

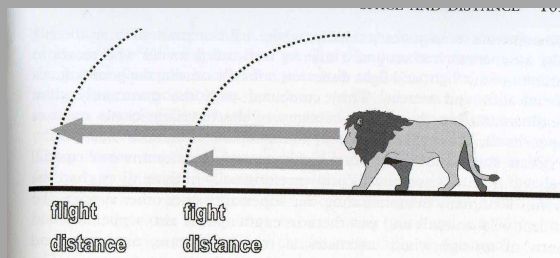
Dystans osobniczy
Dystans społeczny

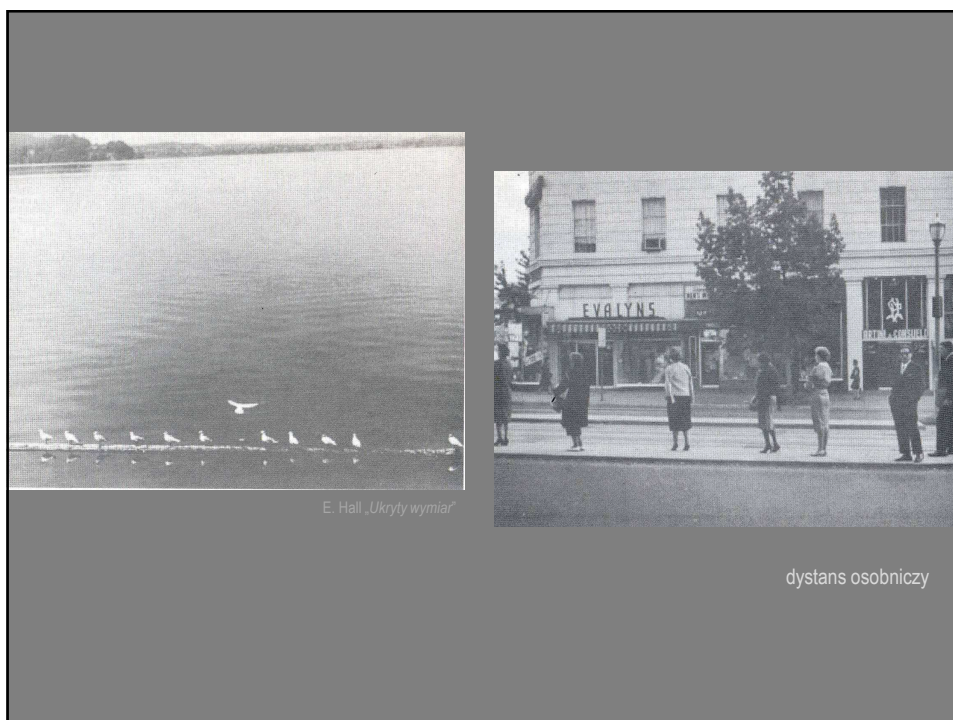

E. Hall „Ukryty wymiar”

E. Hall „Ukryty wymiar”

dystans intymny

faza bliższa (0-15 cm)

- dystans, w którym się kochamy i w którym walczymy
- kontakt wzrokowy ograniczony do minimum
- obraz zamazany, tylko kontury twarzy
- wyczuwalny zapach ciała i oddechu

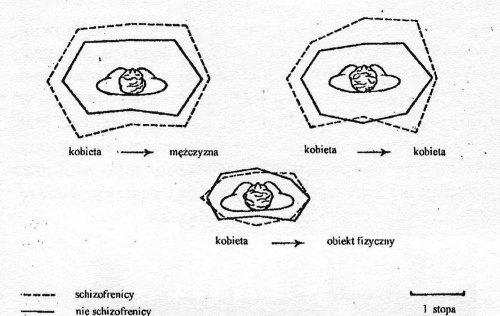
faza dalsza (15-45 cm)

- dystans na wyciągnięcie ręki: można kogoś dotknąć, uderzyć itd.
- widoczne pory twarzy, rysy zniekształcone
- komunikacja przy pomocy szeptu
- obcy w obrębie naszego dystansu intymnego - źródłem maksymalnej niewygody (załoczona winda, tramwaj)

E. Hall „Ukryty wymiar”

Przestrzeń personalna jako dystans zbliżenia. W odniesieniu do obiektów fizycznych jest on mniejszy, niż w stosunku do obiektów ożywionych. Schizofrenicy zachowują większy dystans aniżeli nie schizofrenicy

A. Bańka „Behawioralne podstawy projektowania”

Dystans osobniczy (personalny) -
faza bliższa (45 -75 cm)

- da się partnera trzymać i obejmować
- spostrzeganie rysów twarzy nie zniekształcone
- trójwymiarowe widzenie obiektów
- widoczne szczegóły faktury
- dystans zarezerwowany dla bardzo bliskich sobie osób (para, małżeństwo)

Faza dalsza (75 cm -1.2 m.)

- przy wyprostowanych ramionach możliwość dotyku („tuż, tuż za strefą dotyku”)
- widać szczegóły rysów partnera, jego siwiznę, zmarszczki, brud na odzieży
- czasami można wykryć wóń oddechu

Dystans społeczny - faza bliższa
(1.2 - 2.1 m)

- wyraźnie widoczna twarz (ostre widzenie dużego kawałka twarzy)
- przy odległości 2.1 m - widoczna cała postać
- dystans przy załatwianiu spraw nieosobistych, współpracy, nieformalnych zebraniach

Dystans społeczny - faza dalsza
(2.1 - 3.6 m)

- odległość, na którą odchodzimy, gdy ktoś mówi „stań tak, żebyśmy mogli cię obejrzeć”
- odległość, w jakiej załatwia się sprawy urzędowe
- wzrok ogarnia całą postać
- oczy i usta partnera w polu najostrożniejszego widzenia (nie poruszamy oczami, żeby objąć całą twarz)
- odległość umożliwiająca wykonywanie pracy w obecności kogoś innego

Dystans publiczny
faza bliższa (3.6 - 7.5 m)

- zanikają szczegóły twarzy
- postacie robią się płaskie
- w polu widzenia więcej niż jedna postać
- styl „formalny” komunikacji (troska o dobór słów)

faza dalsza (powyżej 7.5 m)

- postać spostrzegana wraz z tłem, niewidoczne szczegóły twarzy
- dystans przyjmowany wobec osób publicznych
- dystans na wystąpieniach publicznych, wykładach
- głos bardziej donośny, zwolnione tempo mówienia, wyraźniejsza wymowa

dystanse - wg rodzaj komunikatu, jaki się wiąże z odległością

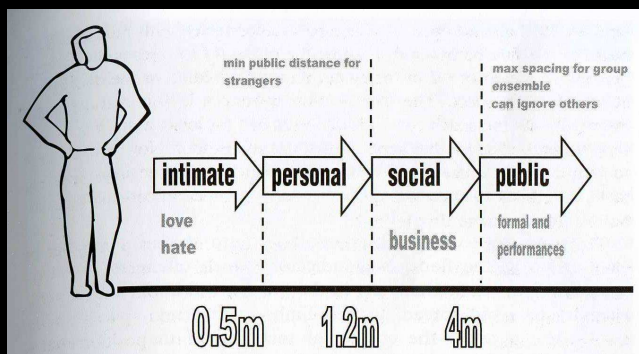
publiczny (powyżej 3,75 m) – formalny – nie przeszkadzam

społeczny (1,3 - 3,75 m) – rozmowa, znajomość, sąsiedzi - włączam się

personalny (0,5 – 1,3 m) – rodzina, bliscy

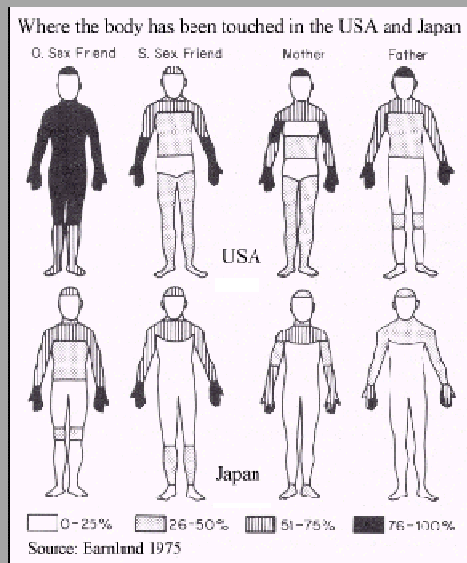
intymny (0 – 0,5)

A.Hall „Ukryty wymiar”

B. Lawson „Language of space”

Kultury kontaktowe i kultury niekontaktowe

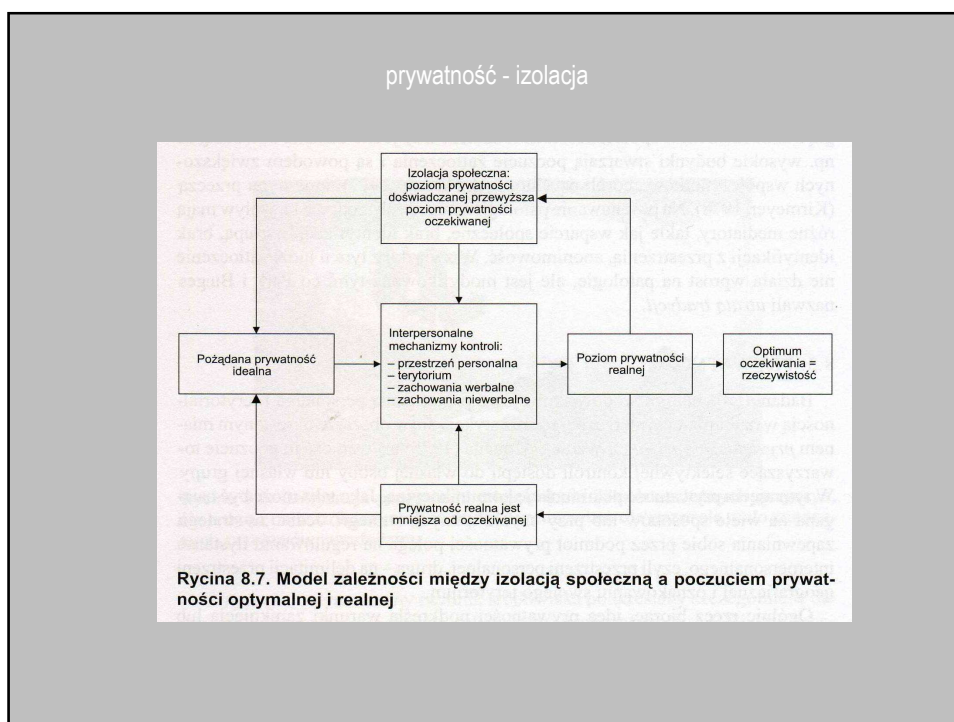
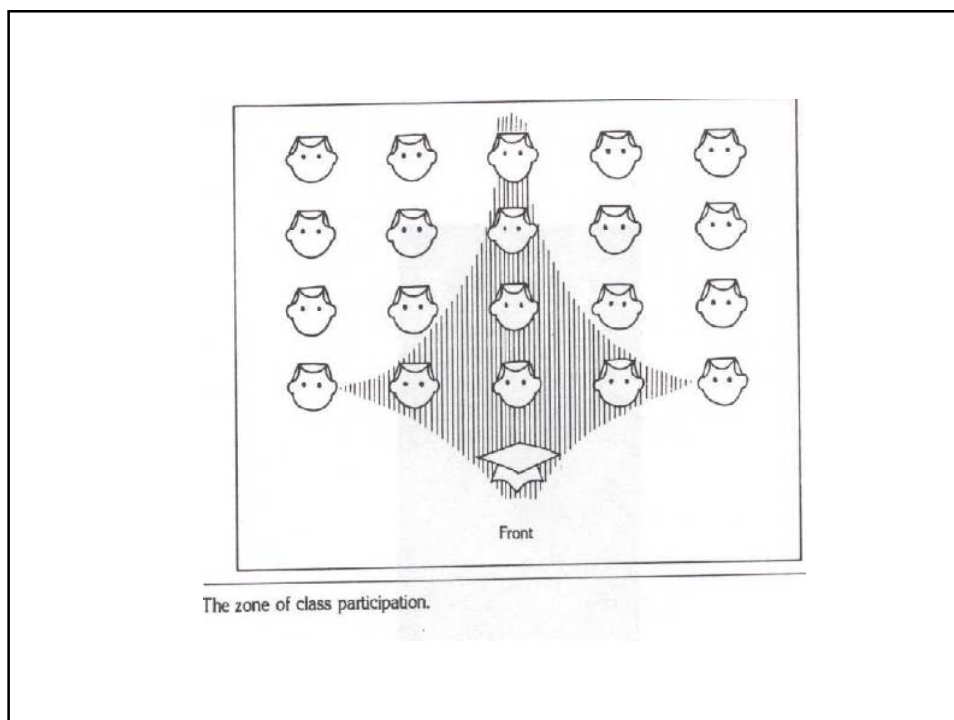

czynniki wpływające na dystans

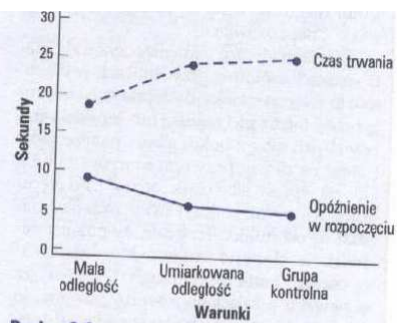
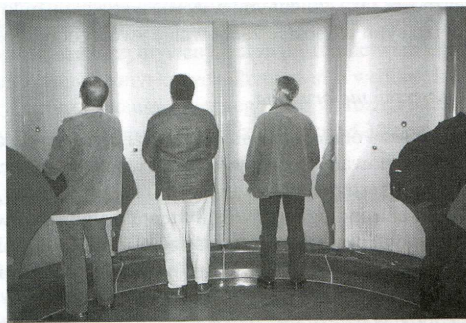
- Większy dystans wobec ludzi starszych,
- Większy dystans wobec osób z widocznym kalectwem
- Mniejszy dystans wobec osób podobnych
- Stan emocjonalny – mniejsze dystanse gdy czujemy się bezpieczni, większe gdy odczuwamy strach
- Cechy osobowościowe (poziom lęku, poczucie kontroli)

manipulowanie przestrzeni osobista

- Pozycje dospoleczne i odspoleczne
- Pozycje preferowane w zależności od zadań
- Pozycje preferowane w zależności od rodzaju relacji, płci, zmiennych osobowościowych, itp..

- Skutki inwazji – wkroczenie czyjaś przestrzeń osobistą
- Wejście w przestrzeń osobistą – wzrost pobudzenia - zaburzenie funkcji automatycznych
- Eksperyment w pisuarach

Rycina 8.9

Średni czas trwania i opóźnienia w oddawaniu moczu przy trzech poziomach naruszenia przestrzeni osobistej. Na podstawie danych w: Felipe i Sommer (1966).

P. A. Bell, T. C. Green, J. D. Fisher, A. Baum „Psychologia środowiskowa”

mechanizmy regulacji poziomu prywatności

- **Manipulowanie przestrzenią osobistą i dystansem** (odsuwanie, zbliżanie się do drugiego)
- Zachowania **werbalne** („nie mam czasu”, „proszę przyjść później”, „ale witamy, witamy...”)
- Zachowania **niewerbalne** („oziębły ton głosu”, unikanie spojrzenia, uśmiech)
- Zachowania **terytorialne** (zamykanie lub otwieranie drzwi, tabliczka „obcym wstęp wzbroniony”)
- **Mechanizmy kulturowe** - normy regulujące dostęp do innych (nie należy wpadać do kogo w porze obiadowej, dzwonić w środku nocy, należy zapukać gdy drzwi są zamknięte itd.)

percepcja przestrzeni 11

społeczne uwarunkowania percepcji - cd

Katedra Projektowania Środowiskowego
dr Anna Awtuch

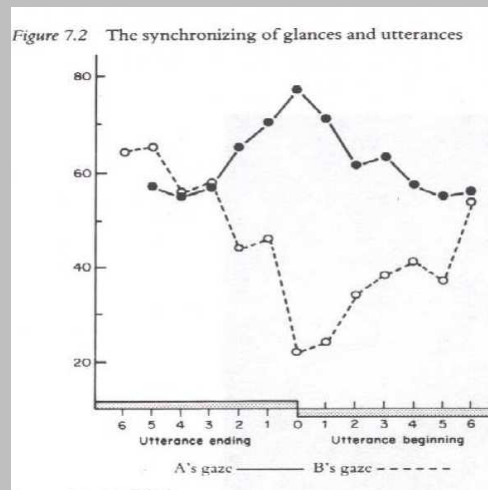
teoria konfliktu: dążenie i unikanie (Argyle i Dean)

Dwie podstawowe tendencje motywacyjne:

- dążenie do zmniejszenia dystansu (afiliacja, wejście w kontakt)
- dążenie do zwiększenia dystansu, zachowania prywatności (izolacja)

Obie tendencje realizowane przez różne kody niewerbalne:

- manipulowanie dystansem
- kontakt wzrokowy
- mimika twarzy
- intymność tematu rozmowy
- napięcie mięśni
- ciepło głosu itd.

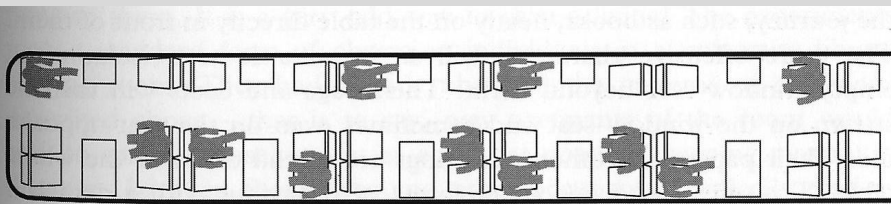
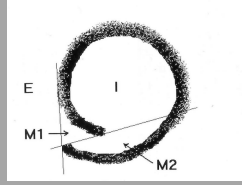

Przestrzeń o zmiennych cechach
(Osmond, 1957, za: a.Bańka, 2002)

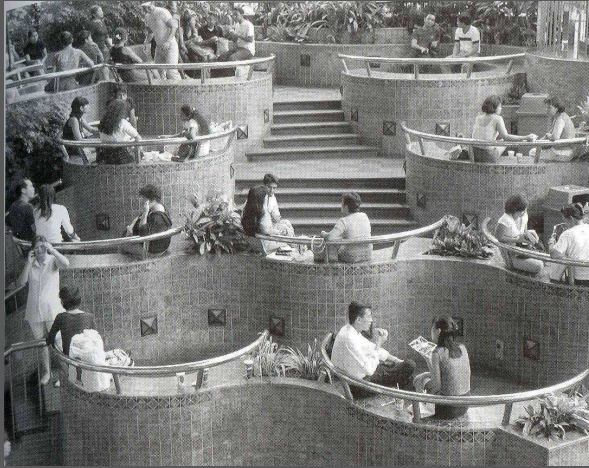
Przestrzeń „społecznie ucieczkowa” -
odspołeczna (*sociofugal space*) -
podtrzymywanie dystansu między
ludźmi (np. toalety publiczne,
poczekalnie dworcowe)

Przestrzeń „społecznie przyciągająca” -
dospołeczna (*sociopetal space*) -
Ułatwienie wzajemnego zbliżenia
między ludźmi (np. kawiarnie)

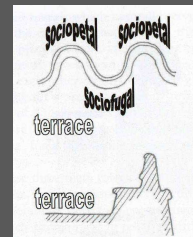

B. Lawson „Language of space“

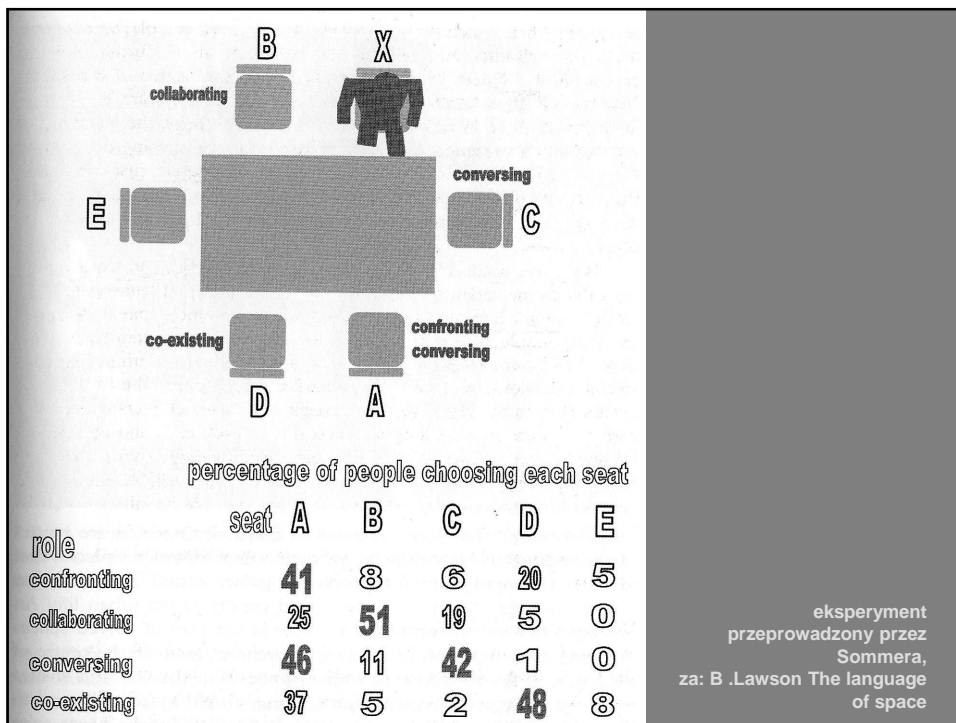
B. Lawson „Language of space”

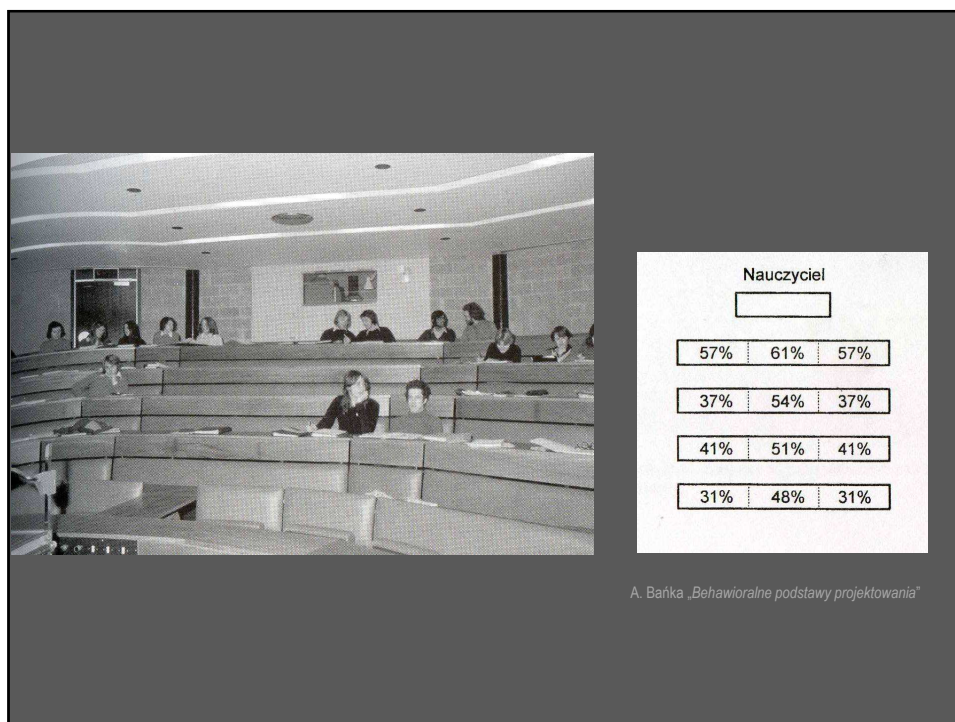
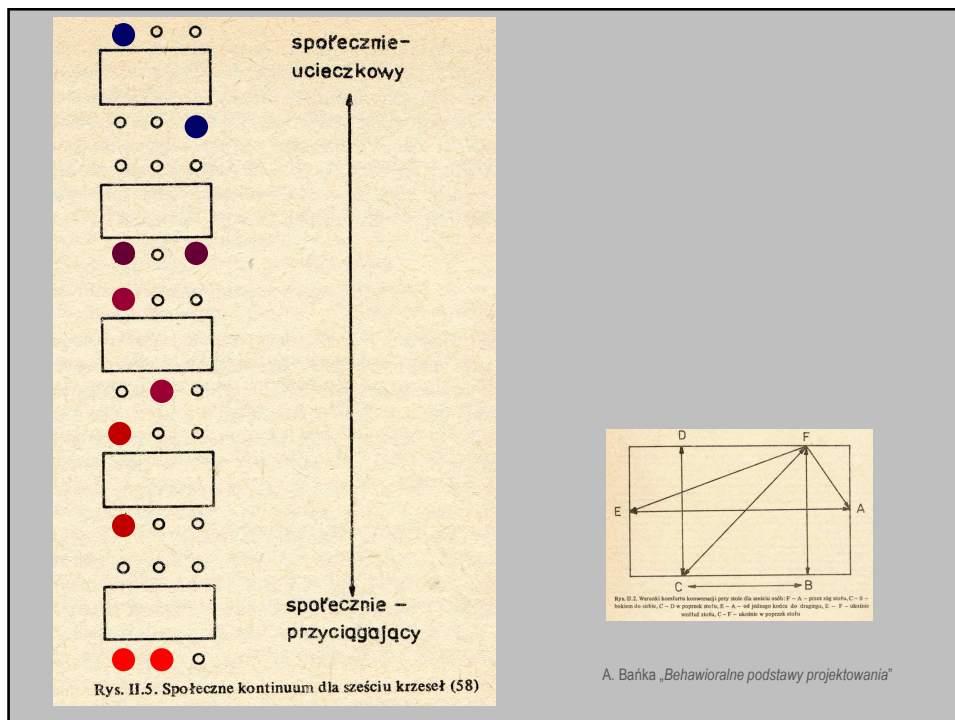

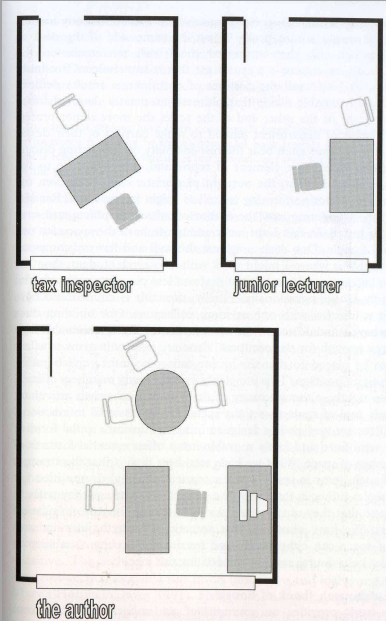
aktywność – zachowania przestrzenne

potrzeba kontaktu, formy kontaktu

tax inspector

junior lecturer

the author

B. Lawson „Language of space”

Prywatność w biurach jest wyżej ceniona niż wielkość przestrzeni, temperatura, wentylacja, oświetlenie, estetyka itd. (boksy czy biura o planie otwartym?)

Stopień możliwej prywatności zależy od:

- rodzaju pracy (urzędnik obsługujący klientów vs. dziennikarz czy naukowiec piszący artykuł)
- prywatnych preferencji
- rodzaju interakcji w pracy (nieformalne rozmowy vs. formalne decyzje) - miejsce pracy powinno zapewniać wszelkie typy interakcji

A

B

C

D

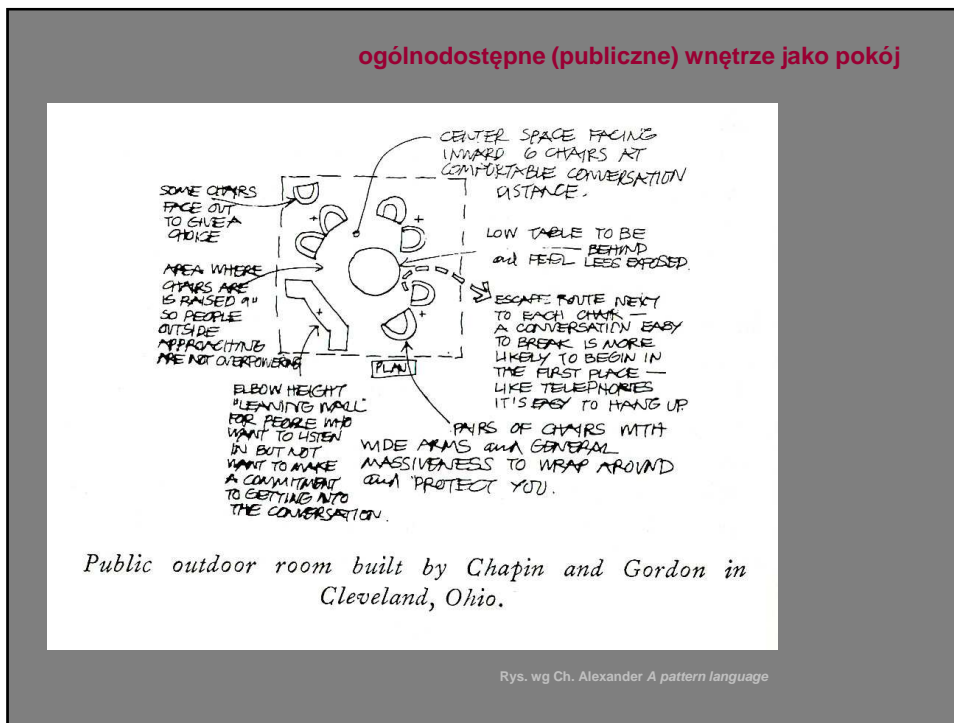
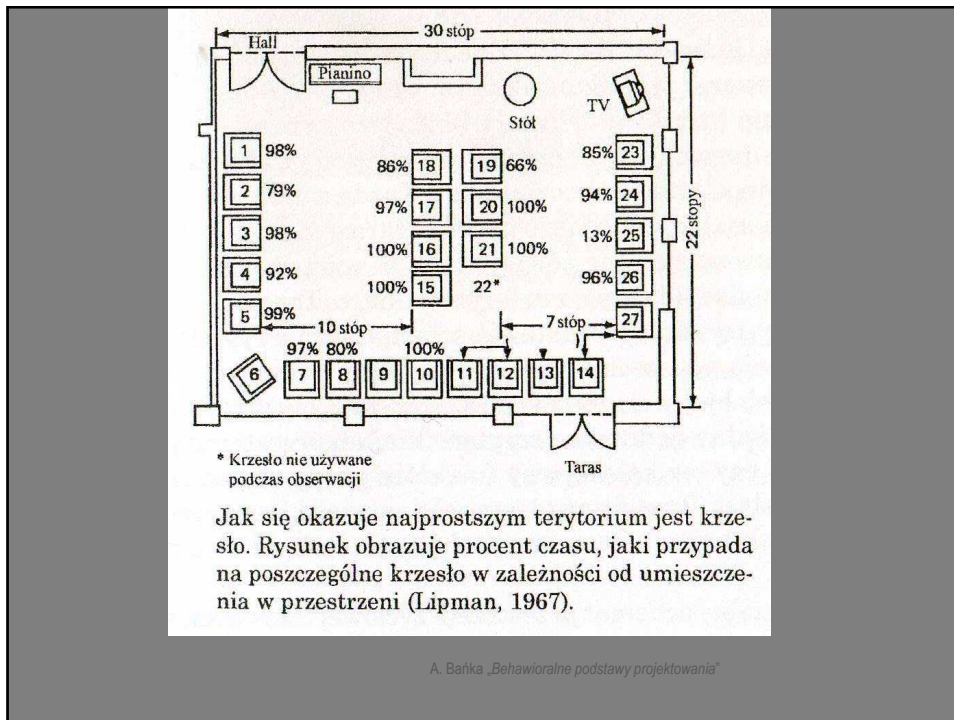
reception

doctor

doctor

doctor

B. Lawson „Language of space”

ogólnodostępne wnętrza publiczne jako duży pokój

dotyk, zapach – dystans intymny

2 do 3m > silny bodziec zapachowy (smród/ perfumy)

1-3 m > istotna rozmowa (mimika twarzy + inne zmysły wciąż odbierane)

1,3 - 3,75 m – relacje społeczny – kontakt (włączam się)

> rozmowa, znajomość, sąsiedzi

powyżej 3,75 m - dystans publiczny – współprzebywaniem -

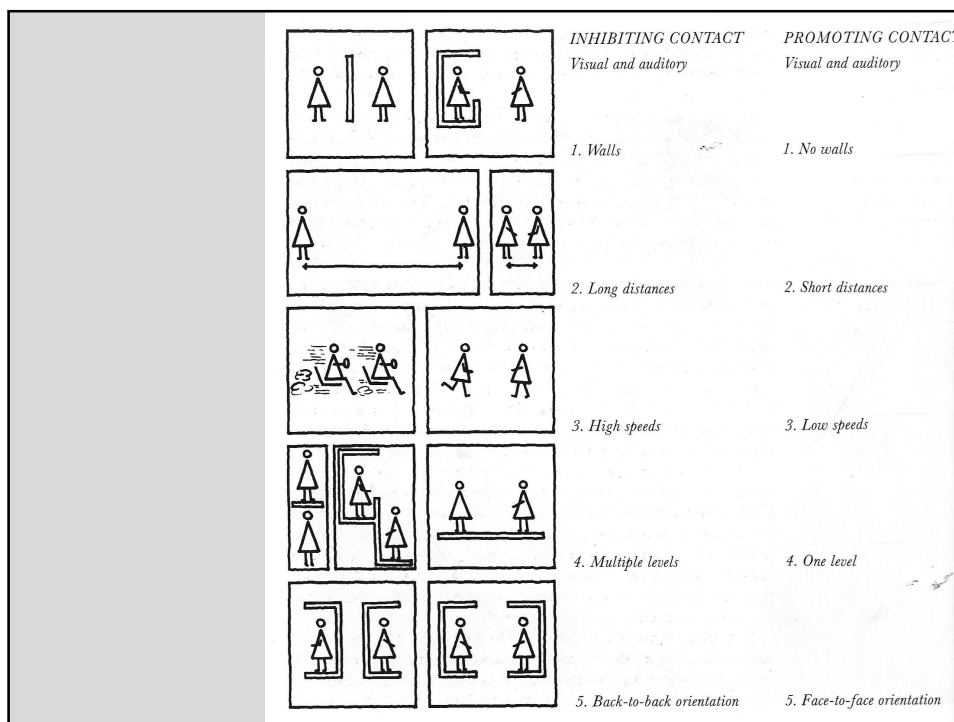
dystans z zachowaniem kontaktu pośredniego – nie przeszkadzam

max 7 m – możliwa jest rozmowa

20 - 25 m > odczytywanie uczuć (gesty)

21 m – w tej odległości - rozpoznanie twarzy

21 m – w tej odległości słyszany jest głos w miejskim hałasie

język wzorów

Ch. Alexander *A pattern language* (1977)

zbiór recept na budowanie i organizowanie przestrzeni człowieka w sposób, który ma zaspokoić jego trzy podstawowe potrzeby:

- własności (a zatem kontroli nad miejscem),
- prywatności i kontaktów z ludźmi oraz
- uczestnictwa;

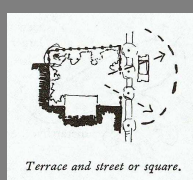
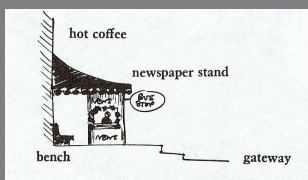
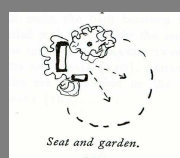
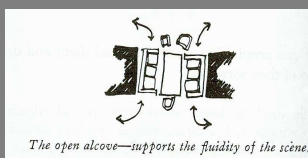
"język wzorców" to wspólny język budowania, którym mówią wszyscy członkowie budującej społeczności.

każdy wzorec opisuje pewien problem, który stale powtarza się w naszym otoczeniu; wskazuje następnie istotę rozwiązania tego problemu, w taki sposób, aby można było korzystać z rozwiązania wielokrotnie nigdy nie robiąc tego w ten sam sposób.

każdy wzorec prezentowany jest w połączeniu z innymi (zbiór wszystkich 253 wzorców jako całość, jako język, w ramach którego można tworzyć nieskończoną różnorodność kombinacji);

wzory uporządkowane są od największych, dotyczących regionów i miast, poprzez coraz mniejsze: osiedla, grupy budynków, budynki, pomieszczenia i wnętrza, aż po najmniejsze, czyli szczegóły konstrukcji;

język wzorów Alexandra

ludzie (wzory zachowań)

- Stair seats (125)
- Street cafe (88)
- Bus stop (92)
- Sleeping in public (94)
- Communal eating (147)
- Reception welcomes you (149)
- A place to wait (150)

- Old people everywhere (40)
- Household mix (35)
- Life cycle (26)

Rys. wg Ch. Alexander *A pattern language*